



KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

|| Sayı/ Issue 8 (Ağustos/ August 2022), s. 1026-1033.
|| Geliş Tarihi-Received: 20.07.2022
|| Kabul Tarihi-Accepted: 07.08.2022
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1145951

Tang Dönemindeki Üç Saray Darbesinin Ortak Özelliği: Konargöçer Askerler

The Common Feature of Three Palace Coups During Tang Period: Nomadic Soldiers

Gökçen KAPUSUZOĞLU*

Öz

Çin'in Tang Hanedanı dönemi Türklerle Çinlilerin en yoğun etkileşim içinde olduğu dönemdir. Bu dönemde iki halk arasında sosyal ve kültürel etkileşim meydana gelmiştir. Bunun yanı sıra askerî anlamda da etkileşim söz konusu olmuştur. Hem Türk hem de Türk kültür çevresinden diğer halklardan pek çok kişi Tang ordusunda komutan ve asker olarak görev yapmıştır. Bunlar özellikle Jin Jun adı verilen Hükümdarlık Ordusu'nda üst düzey görevlerde bulunan konargöçer geleneğinden gelen askerlerdir. Çin'in en parlak dönemi olan Tang Hanedanı döneminde taht mücadeleleri de kendini göstermiştir ve bu amaçla saray darbeleri yapılmıştır. Bu darbelerden üçü olan ve Tang tarihinde önemli izler bırakan Shenlong, Jinglong ve Tanglong darbeleri yabancı komutanların ve askerlerin olduğu birliklerin askerî desteği sayesinde yapılabilmektedir. Bu çalışmada, Tang dönemi saray darbelerinde aktif rol oynayan Yulin Ordusu ve askerleri hakkında bilgi verilmiş, Çin'in kronolojik tarih kaynaklarından *Zizhi Tongjian*'e göre bu üç darbenin meydana gelişleri açıklanmış ve konargöçer geleneğinden gelen askerlerin darbelerdeki rolü ile etkinliği incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tang Hanedanı, askeri yapı, Yulin Ordusu, yabancı komutanlar, darbe.

Abstract

The Tang Dynasty period of China is the period when Turks and Chinese interacted most intensely. In this period, in addition to social and cultural interaction, there was also military interaction. Many people both Turk and Turkic cultural environment served as commanders and soldiers in the Tang army. These are especially soldiers from nomadic tradition who hold high positions in the Imperial Army which called Jin Jun. In Tang period, which was the brightest period of China, the struggle for the throne also showed itself and palace coups were made for this purpose. Three of these coups, Shenlong, Jinglong and Tanglong coups, were made possible by the military support of foreign commanders and troops. This study examines, the Yulin Army and its soldiers, who played an active role in the palace coups of the Tang period, occurrence of the coups according to *Zizhi Tongjian*, one of the chronological history sources of China and the role and effectiveness of the soldiers from the nomadic tradition in the coups.

Keywords: Tang Dynasty, military structure, Yulin Army, foreign commanders, coup.

* Arş. Gör. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Yabancı Diller Bölümü, Karaman/Türkiye, e-posta: gokcenkapusuzoglu@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6188-1188.

Giriş

Türklerle Çinlilerin en yoğun etkileşim içinde olduğu Tang Hanedanı döneminde, Tang topraklarındaki Türk varlığının sayısal çoğunluğu bilinmektedir. Çince kaynaklardan biri olan *Zhou Kayıtları*'nda, Tang'dan önceki dönemde dahi başkentteki Türk nüfusunun binlerle sayıldığı ifade edilmiştir (ZS: 911). Türklerin yanı sıra diğer konargöçer halklardan da bu dönemde Tang topraklarında yaşayanlar olmuştur.

Tang döneminin başından sonuna kadar Tang topraklarında yerleşik olan sıradan halk dışında ordu içerisinde de konargöçer geleneğinden gelen pek çok asker üst düzey görevlerde bulunmuştur. Saraya gelen yabancı komutanların bazısına Muhafız Büyük Komutanı, Komutan, Zhong Lang Jiang gibi unvanlar verilmiştir. Bazısına da Sağ-Sol Yulin Ordusu, Shenwu Ordusu ve Shence Ordusu Büyük Komutanı gibi unvanlar verilmiştir (Ma, 2006, s. 34).

705 yılında meydana gelen Shenlong Darbesi ile 707 yılında meydana gelen Jinglong Darbesi'ne askerî destek veren komutan da yabancı komutanlardan biridir. Bu komutan, Hükümdarlık Ordusu Jin Jun'e bağlı Yulin Ordusu'nun komutanı Mohe¹ soyundan Li Duozuo'dur.² Li Duozuo'nun başında olduğu Yulin Ordusu Tang hükümdarı Taizong tarafından kurulmuştur. Buna göre; "Zhenguan [yönetim döneminin] ortasında Kuzey Garnizonu'nda yedi birlik kurulmuş, içlerinden becerikli, seçkin ve cesur olanlar seçilerek Longshuo [yönetim döneminin] ikinci yılında (662) Sağ ve Sol olmak üzere ikiye ayrılıp, Yulin Ordusu adını almıştır" (ZZTJ: 6417).

Çalışmada, Tang dönemi saray darbelerinde aktif rol oynayan Yulin Ordusu ve askerleri hakkında bilgi verilmiş, Çin'in kronolojik tarih kaynaklarından *Zizhi Tongjian*'e göre darbelerin meydana gelişleri açıklanmış ve konargöçer geleneğinden gelen askerlerin darbelerdeki rolü ile etkinliği incelenmiştir.

Yulin Ordusu

Tang Gaozu, henüz Tang Hanedanı kurulmadan önce 616 yılında, Türklerden göçebe savaş yöntemlerini öğrenmeye başlamıştır. Türklere özgü yaşam tarzını benimsemeleri ve Türk savaş becerilerini uygulamaları için iki bin seçkin askeri "Bize yaptıklarını onlara yapın" öğretisini hayata geçirmeleri için görevlendirmiştir (Wang, 2013, s. 34). Bu durum, askerî anlamda Türklerden etkilenmenin boyutunu göstermesi açısından önemlidir. Nitekim Skaff da askerî kültür açısından Tang'ın İç Asya'dan büyük oranda etkilendiğini vurgulamıştır (Skaff, 2009, s. 191).

Daha sonraki süreçte, Tang Hanedanı'nın ilk dönemleri olarak ifade edilen Tang Taizong'un (唐太宗599-649) yönetim döneminde pek çok halk politikası uygulanmıştır. Bu politikalardan biri, yabancı boy beylerine askerî unvan ve görevler vererek onların askerî becerilerinden faydalanmaktır (Yang, 2014, s. 267). Bu sebeple, özellikle Tang döneminin başında pek çok yabancı komutan Tang ordusunda görev yapmıştır. Bu sayede Taizong'un askerî gücü çoğunlukla yabancı komutanlardan gelmiştir. Taizong'dan sonraki dönemden geç Tang olarak ifade edilen döneme kadar da aynı şekilde hükümdarın askerî gücünün çoğunluğunu yabancı komutanlar oluşturmuştur (Ma, 2006, s. 19).

¹ Mohelar bir Tunguz halkıdır (Yıldırım, 2017, s. 12).

² Li Duozuo (李多祚 654-707), Moheların boy beyidir. Eski Adı Huang Tou Dudu yani Sarı kafalı yöneticidir. Cesareti ve ok atmadaki başarısıyla kaynaklara geçen Li Duozuo, Çin ordusuna girmiş ve burada yükselmiştir. Eberhard da "Moheların kabile reisi Tang devrinde Çin hizmetinde bulunmuştur." ifadelerini kullanmıştır (Eberhard, 1996, s. 36). Li Duozuo'nun biyografisi için bk. (JTS: 3296; XTS: 4124).

Örneğin, Tang Hanedanı'nın ilk yıllarındaki yabancı komutanlardan olan Göktürk soylusu Aşına Zhong'a ait mezar kitabesinde kendisinin Kuzey Kapısı'nda konuşlandırılan koruma ordusuna komutanlık ettiği yazılmıştır (Lin, 2013). Aynı şekilde Aşına Zhong'un biyografisinde yer alan "Sol Garnizon Savunma Komutanı olarak terfi etmiştir" ifadesi de yine Hükümdarlık Ordusu'na tekabül etmektedir (XTS: 6041).

Tang döneminde hükümdarlık ordusu denilen Jin Jun'e (禁軍) "Göğün oğlunun ordusu" anlamında Tianzi Jin Jun (天子禁軍) de denilmiştir. Bu birlikler Kuzey ve Güney Garnizonları olarak ayrılmışlar ve yalnızca hükümdardan doğrudan emir alarak hareket etmişlerdir (Shi, 2014, s. 173; Zeng, 2010, s. 8). Güney Garnizonu koruma muhafızıyken; Kuzey Garnizonu Jin Jun yani hükümdarı ve ailesini koruma görevini üstlenmiştir (XTS: 1330). Başkentteki hükümdara bağlı bu birliklere Yulin Ordusu adı verilmiştir. Sağ ve Sol olarak ayrılan Yulin Ordusu, Kuzey Garnizonu Hükümdarlık ordusuna bağlıdır. 662 yılında, Hükümdar Gaozong sınır orduları olan Fubing³ ordusunda görev yapan at binmede, ok atmada iyi olan askerleri Yulin'e dahil etmiş ve saray toplantıları sırasında hükümdarın yakınında nöbet tutmalarını emretmiştir (XTS: 1331). Başkentteki yabancı askerler de çoğunlukla hükümdarı ve başkenti koruma göreviyle Jin Jun ordusuna dahil edilmişlerdir (Ma, 2006, s. 33).

Yulin ordusunda komutanlık yapan yabancılara Göktürk soyundan An Sishun'un babası An Bozhu ve An Lushan, Kitan soyundan Li Kailuo, Koreli Gao Xianzhi ve Chuan Xiancheng örnek gösterilebilir.

Çalışmada sözü edilen darbelerden ikisinin meydana geldiği dönemde, Yulin Ordusu'nun komutanı Mohe soyundan Li Duozuo'dur. Yulin Ordusu'na bağlı birlikler ise On Bin Atlılar⁴ ve Uçan Atlılar gibi birliklerdir ki bu atlı birlikler, çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu konargöçer halklardan meydana gelmişlerdir (Ma, 2006, s. 130).

On Bin Atlılar (萬騎) Birliği, Yulin Ordusu'na bağlı olarak yüz kişilik bir orduyla ve Yüz Atlılar adıyla kurulmuştur. Birliğin "Yüz Atlılar" adıyla kurulmasının ardından 689 yılında Wu Zetian döneminde "Bin Atlılar", daha sonra Zhongzong döneminde "On Bin Atlılar" şeklinde sayısı artırılarak adı değiştirilmiştir.

Uçan Atlılar (飛騎) Birliği ise Tang Taizong tarafından 638 yılında Xuanwu Kapısı'nda Sağ ve Sol Garnizonu olarak kurulmuştur. Savunma komutanlarına liderlik eden bu birlikte görev alacakların uzun boylu ve güçlü olması, yay germe ve at binme becerilerinin ileri seviyede olması zorunlu olmuş ve ancak bu özelliklere sahip olanlar birliğe seçilmiştir (XTS: 1331).

Yukarıda da sözü edildiği gibi iki ayaklanmada doğrudan etkili olan ilk isim Li Duozuo'dur. 707 yılındaki Li Zhongjun'un ayaklanmasında ve 710 yılındaki Li Longji'nin ayaklanmasında ise doğrudan yabancılardan oluşturulan birlik olan On Bin Atlılar görev almıştır. Ayrıca Tanglong Darbesi'ni yapan Li Longji'nin sağ kolu olan Wang Maozhong da yine bir yabancı askerdir ve Korelidir.

Aşağıda, Tang döneminde Yulin Ordusu'nun askerî desteğiyle gerçekleşen üç darbe kronolojik olarak verilmiştir.

³ Fubing'in tam adı Junfu de bing (軍府的兵) / Garnizon askeridir. Tang döneminin başlarındaki Fubing uygulamasında üç yılda bir yeni asker seçme işlemi yapılmıştır. Askerler özellikle toprak sahipleri, çiftçiler ve zanaatkarlar arasından seçilmiştir (Bai, 1993, s. 349). Bu askerî yapıda yirmi bir ile altmış yaş aralığındaki erkekler, başkentin yaşadıkları yere uzaklığına göre görev yapacakları bölgelere vardiya usulü gönderilmişlerdir (XTS: 1324).

⁴ On Bin Atlılar Birliği için bk: (Kapusuzoğlu, 2021).

1. Shenlong Darbesi (神龍政變 705 Yılı)

Tang Gaozong'un (唐高宗628-683) hükümdarlığı döneminde Wu Zetian'in (武則天642-705) yönetimdeki etkisi artmış, Gaozong öldüğünde ise yönetimi tamamen ele almıştır. Gaozong'un ölümünün ardından 683 yılında Wu Zetian tarafından tahta önce oğlu Tang Zhongzong (唐中宗656-710) çıkarılmıştır. Zhongzong'un hükümdar olduktan sonra eşi Wei Sultan'ın (韋皇后? - 710) babasını saraya memur olarak ataması tepki çekmiş, bunun üzerine Zhongzong hükümdar olduktan altı hafta sonra tahttan indirilerek yerine kardeşi Tang Ruizong (唐睿宗662-716) getirilmiştir (ZZTJ: 6417, 6418). Ruizong da 690 yılında tahttan indirilerek yerine Wu Zetian geçmiştir. On beş yıllık saltanatın ardından 705 yılında Shenlong Darbesi olarak bilinen ve Bakan Zhang Jianzhi (張柬之625-706) ile Bakan Cui Xuanwei'in (崔玄暉639-706) önderliğinde çıkarılan isyanın sonucunda Zhongzong yeniden tahta çıkmıştır. Bu darbeden sonra Wu Zetian, 705 yılında seksen yaşındayken hanedan üzerindeki kontrolünden vazgeçmiştir (Pletcher, 2010, s. 113).

Shenlong Darbesi Çin tarihindeki olayları kronolojik olarak ele alan ZZTJ'de şöyle anlatılmıştır:

"...Wu Zetian çok hastaydı, Lin Tai Jian [unvanlı] Zhang Yizhi (張易之?-705) ile Chunguan Shilang [unvanlı] Zhang Changzong (張昌宗?-705) merkezde işlerle ilgileniyordu. Zhang Jianzhi,⁵ Cui Xuanwei,⁶ Zhongtai Youcheng [unvanlı] Jing Hui,⁷ Sixing Shaoqing [unvanlı] Huan Yanfan,⁸ Xiang Wang Fu Si Ma [unvanlı] Yuan Shuji⁹ onları öldürmek için plan yaptılar. [Zhang] Jianzhi Sağ Yulin Muhafız Büyük Komutanı Li Duozuo'ya şöyle dedi: 'Komutanın bugünkü zenginliği kimin sayesinde?' Li Duozuo gözyaşlarıyla: 'Yüce hükümdar [Tang Gaozong]' dedi. [Zhang] Jianzhi: 'Bugün hükümdarın oğlu iki açığözün tehdidi altında, komutan hükümdara borcunu ödemek istemiyor mu?' diye sordu. Li Duozuo: 'Memleket için faydalıysa, bakanın düzenlemelerinin tamamını dinlerim ve kendimin, karımın ve çocuklarımın güvenliğini hesaba katmaya cesaret edemem' dedi. Böylece yeri ve göğü gösterip kendi yeminini etti, diğerlerine katılıp plan yaptı... [Zhang] Jianzhi, [Cui] Xuanwei, [Huan] Yanfan ve Sol Muhafız Komutanı Xue Sixing ve beraberindekiler, Sağ ve Sol Yulin askerlerinden beş yüz küsur kişiye Xuanwu Kapısı'na¹⁰ gelmelerini emrettiler. [Li] Duozuo, [Li] Shen ve Wang Tongjiao'1... Doğu Sarayı'na veliahdı [Li Xian] karşılamaya gönderdiler. Veliht şüphelendi [ve] dışarı çıkmadı. [Wang] Tongjiao; 'Önceki hükümdar tahtı size bıraktı, sebepsiz yere hapsedilip tahttan indirildiniz, insanlar öfkeleneli yirmi üç yıl oldu. Bugünse [Gök], kalplerine önderlik ediyor. Kuzey Kapısı [Yulin Ordusu], Güney Garnizonu [ordusu], uğursuz aç gözlüleri öldürmek Li soyunu tekrar başa geçirmek için aynı amaç doğrultusunda birleştiler. Dilerim majesteleri herkesin beklentilerini karşılamak için geçici olarak Xuanwu Kapısı'na gider...bunun üzerine veliaht dışarı çıktı. [Wang] Tongjiao veliahdı tutup atına bindirdi, ona eşlik edip Xuanwu Kapısı'na geldi, kapıyı kırıp içeri girdiler. [Bu sırada] Wu Zetian Yingxian Sarayı'ndaydı. [Zhang] Jianzhi

⁵ Zhang Jianzhi (張柬之625-706), 705 yılında meydana gelen darbenin öncüsü beş bakandan biridir. Tang dönemi bakan ve şairlerindedir. Biyografisi için bk: (JTS: 2936; XTS: 4321).

⁶ Cui Xuanwei (崔玄暉 639-706), Boling Anping şehrinde doğmuştur. 705 yılında meydana gelen darbenin öncüsü beş bakandan biridir. Biyografisi için bk: (JTS: 2934; XTS: 4316).

⁷ Jing Hui (敬暉?-706), Jiang Zhou Pinyang şehrinde doğmuştur. 698 yılında Ceza Kâtipliği yapmıştır. 705 yılında meydana gelen darbenin öncüsü beş bakandan biridir. Biyografisi için bk: (JTS: 2932; XTS: 4316).

⁸ Huan Yanfan (桓彥範 653-706), 705 yılında meydana gelen darbenin öncüsü beş bakandan biridir ve Tang sarayında çeşitli görevler üstlenmiştir. Biyografisi için bk: (JTS: 2917; XTS: 4309).

⁹ Yang Shuji (袁恕己?-706), 705 yılında meydana gelen darbenin öncüsü beş bakandan biridir, biyografisi için bk: (JTS: 2942; XTS: 4324).

¹⁰ Xuanwu Kapısı (玄武門) başkent Chang An'daki Taiji Sarayı'nın kuzey kapısıdır.

ve beraberindekiler, [Zhang] Yizhi ve [Zhang] Changzong'u koridorda öldürdüler. Wu Zetian'ın kaldığı Changsheng Salonu'na girdiler, etrafını muhafızlar sardı. Wu Zetian şaşkınlıkla ayağa kalkarak 'isyan eden kim?' diye sordu. Cevaben: 'Zhang Yizhi ve [Zhang] Changzong isyan çıkarmayı planladılar, memurlar veliahdın emriyle onları öldürdü, sızıntı olacağından korktukları için size haber vermediler. Askeri saraya çağırma suçu, ölümü hak eder!' denildi. Wu Zetian veliahdı görünce: 'Bunu sen mi yaptın?' İki kişi de öldüğüne göre Doğu Sarayı'na geri dönebilirsin' dedi. [Huan] Yanfan öne çıkarak: 'Veliaht nasıl geri dönebilir? Geçmişte Gök Hükümdar sevgili oğlunu majestelerine emanet etmişti, bugün artık yaşı iyice büyüdü. Uzun zamandır Doğu Sarayı'nda yaşıyor. Göğün iradesi [ve] halkın kalbi çoktandır Li soyunu özlüyor. Memurlar Taizong'u, Gök Hükümdar'ın cömertliğini unutamaz. Bu sebeple veliahta hürmet edip, ihanet eden memurları öldürdüler. Majestelerinin göğün [ve] halkın isteğine uyararak tahtı veliahta devretmesini istiyoruz' dedi...Zhongzong tahta çıktı, tüm ülkede af ilan edildi... (ZZTJ: 6578-6581).

2. Jinglong Darbesi (景龍政變 707 Yılı)

705 yılında Tang Zhongzong'un ikinci defa tahta geçmesiyle güç el değiştirmiş Zhongzong'un eşi Wei Sultan, kızı Anle Konçuy¹¹ ve Wu Sansi'nin¹² iş birliği ile sarayın yönetimini Wu ve Wei aileleri aralarında paylaşmışlardır.

Zhongzong'un yönetimiyle birlikte bütün stratejik ve önemli görevler eşi Wei Sultan'ın akrabalarına verilmiş, özellikle askerî görevler Wei Bo (韋播), Wei Guan (韋灌) ve Gao Song (高嵩) adlı akrabalarına devredilmiştir. Bu işleyişten rahatsız olan Tang Zhongzong'un üçüncü oğlu Li Zhongjun (李重俊 ?-707), babasının Anle Konçuy'u veliaht ilan etmek üzere olmasına karşı 707 yılında Jinglong Darbesi olarak bilinen ayaklanmayı çıkarmıştır. Wu-Wei ittifakına karşı ayaklanan veliaht, darbe sırasında Wu Sansi ve beraberindekileri öldürmüş ancak kendisi de Göktürlere kaçmak isterken yakalanarak öldürülmüştür (XTS: 3595; ZZTJ: 6615).

Li Zhongjun, ayaklanma sırasında tıpkı Shenlong Darbesi'nde olduğu gibi askerî desteği Yulin ordusundan almıştır. Ordu komutanı Li Duozuo ile anlaşmış olmasına karşın darbe, askerlerin saf değiştirmesi sebebiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

707 yılının yedinci ayında gerçekleşen Jinglong Darbesi ZZTJ'de şöyle anlatılmıştır:

"... Veliaht, Yulin Büyük Komutanı Li Duozuo, komutanlar Li Sichong, Li Chengxiong, Dugu Weizhi, Shazha Zhongyi ile anlaştı. Yulin'e [bağlı] Bin Atlılar [Birliği] askerlerinden üç yüz küsur kişiyi gönderip [Wu] Sansi, [Wu] Chongxun ve kardeşi ile onların grubundan on küsur kişiyi öldürttüler. Ayrıca Sol Jinwu Büyük Komutanı Qianli ile oğlu Xi askerleri ayırıp sarayın duvarlarını [ve] bütün kapılarını korudular. Veliaht ile [Li] Duozuo askerlere Suzhang Kapısı'nı kırarak içeri girdiler, kapıya vurup Shang Guan [unvanlı] Jieyu'yü bağladılar... Bunun üzerine Hükümdar, Wei Sultan ve Anle Konçuy, Shang Guan [unvanlı] Jieyu ile askerinin kılıcından kaçınmak için Xuanwu Kapısı'nda bir araya geldiler. Sağ Yulin Büyük Komutanı Liu Jingren komutanlığında Uçan Atlılar'dan yüz küsur kişiyi kendilerini korumaları için aşağıda mevzi almaya gönderdiler. Yang

¹¹ Anle Konçuy (安樂公主 685-710) Tang Zhongzong ile Wei Sultan'ın kızıdır. Wu-Wei ittifakının göstergesi olarak önce Wu Sansi'nin oğlu Wu Chongxun (武崇訓) ile daha sonra ise yine Wu soyundan Wu Yanxiu (武延秀 ?-710) ile evlenmiştir. Babası Zhongzong'dan kendisini veliaht göstermesini istemiş, talebi reddedilince annesi Wei Sultan'la birlikte hükümdar Zhongzong'u öldürmüştür. Li Longji'nin 710 yılındaki darbesi sırasında o da öldürülmüştür. Biyografisi için bk: (XTS: 3654).

¹² Wu Sansi (武三思 649 - 707), Wu Zetian'ın kuzeni aynı zamanda da onun bakanlarından. Li Zhongjun'un ayaklanması sırasında öldürülmüştür. Biyografisi için bk: (XTS: 5840).

Zaisi, Su Gui, Li Qiao ve Askeri İşler Bakanı Zong Chuke, Sol Muhafız Komutanı Ji Chune iki bin küsur kişilik askerle Taiji Salonu'nun önünde mevzilendiler, kapıyı kapatıp kendilerini savundular. [Li] Duozuo önce Xuanwu binasının aşağısına geldi, yukarı çıkmak istedi [ama] Suwei [birliği] tarafından püskürtüldü. [Li] Duozuo ve veliaht şüphelendi, askerlerin savaşmaması kararlaştırarak hükümdarın onlara sormasını umdular. Harem ağası Shi şehirden Yang Sixu'den yukarı çıkmasını ve saldırmasını istedi...Hükümdar eşige dayanarak, [Li Duozuo' nun Bin Atlılar [birliğine] şöyle dedi: 'Sizler hepimiz benim muhafız askerlerimsiniz, nasıl Duozuo ile isyan edersiniz? Eğer isyancıları öldürürseniz, zenginlik konusunda endişeniz olmasın.' Bunun üzerine Bin Atlılar, Duozuo, Chengxiong, Weizhi, Zhongyi'yi öldürdüler, geri kalanların hepsi dağıldı...Veliaht yüz atıyla Zhongnan Dağı'na gidiyordu. Hu'nun batısına vardığında kendisine tâbi olan yalnızca birkaç kişi ile ormanda dinlenirken etrafındakilerce öldürüldü" (ZZTJ: 6611, 6612).

3. Tanglong Darbesi (唐隆政變 710 Yılı)¹³

Tang Zhongzong'un öldürülmesi ve Wei Sultan'ın yönetimi ele geçirmesi üzerine, Li Longji harekete geçerek öncelikle hükümdara bağlı birlikler olan Yulin Ordusu'nun, ardından Fubing ordusunun garnizonları olan Düşman Kıрма Dairesi'nde görevli memurların ve Budist-Taoist din adamlarının desteğini almıştır.

Li Longji'ye darbe sırasında yardım eden adamlarının çoğu "On Bin Atlılar" birliği gibi yabancı kökenli kişiler olmuştur. Örneğin daha önce kendisinin ev kulu olan Wang Maozhong¹⁴ Kore asıllıdır. Birlikte Li Longji arasındaki bağlantı Wang Maozhong aracılığıyla sağlanmıştır (Ma, 2006, s. 130). Bunlar dışında Li Longji'ye yardımcı olan diğer komutanlar Li Xianfu (李仙覺) ve Ge Fushun'dür.¹⁵

Li Longji'nin 710 yılında başlattığı Tanglong Darbesi ZZTJ'de şöyle anlatılmıştır:

"...Askerî Bakan Yardımcısı Cui Riyong¹⁶ aslında Wei [ve] Wulara bağlıydı. Zong Chuke¹⁷ ile arası iyiydi [ve Zong] Chuke'nın planlarından haberdardı. [Bir] felaket olacağından korkup, kendini düşündü [ve] Bao Chang Tapınağı'nın Keşişi Pu Run'u (普潤) göndererek gizlice [Li] Longji'yi çağırıp [Zong Chuke'nın planlarını ona] anlattı, hızlı hareket etmesi için onu ikna etti. Bunun üzerine [Li] Longji, Taiping Konçuy ve Savunma Bakanı oğlu Xue Chongjian, Saray Bahçesi Komutanı Gan [şehirden gelen] Zhong Shaojing,¹⁸ hükümdarın giysilerinden ve günlük işlerinden sorumlu Wang Chongye (王崇暉), önceden hanedanın şehirlerinden sorumlu olan Liu Youqiu¹⁹ [ve] Lirenfu'daki

¹³ Bu bölüm, yazara ait "Tang Döneminde Jiedushilik ve Türk Komutanlar (710-756)" başlıklı doktora tezinde de kullanılmıştır.

¹⁴ Aslen Koreli olan Wang Maozhong (王毛仲 ?-731), Tang ordusunda görev yapmıştır. Li Longji veliaht ilan edildikten sonra saraydaki hayvanlardan sorumlu olmuştur. Li Longji hükümdar olduğunda ise Wang Maozhong komutan olmuştur. Biyografisi için bk: (JTS: 3252; XTS: 4335).

¹⁵ Li Longji'nin en büyük destekçilerinden olan Ge Fushun (葛福順), Zhongzong dönemindeki Sol On Bin Atlılar Birliği'nin komutanıdır.

¹⁶ Cui Riyong (崔日用 673-722), Hua Zhou'un Ling Chang bölgesindedir. Zhongzong ikinci kez tahta çıktığında Askerî İşler Bakanı olmuştur. Ruizong tahta geçtikten sonra onun himayesinde olmuş ve bakanlık yapmıştır. Biyografisi için bk: (JTS: 3087; XTS: 4329).

¹⁷ Zong Chuke (宗楚客 ?-710) Tang dönemi bakan ve şairlerindedir. Wu Zetian ile akrabalığı vardır. Weilerin tarafında olduğu için Li Longji'nin darbesi sırasında öldürülmüştür. Biyografisi için bk: (XTS: 4101).

¹⁸ Zhong Shaojing (鍾紹京 ?-?) Tang döneminin kaligrafi ustalarındandır. Darbe sırasında Li Longji'ye yardım ederek Wei soyundan gelenleri öldürmüştür. Xuanzong'un başa geçmesiyle sarayda kâtiplik, ceza kâtipliği, bakanlık gibi görevlere yükselmiştir. Kısa biyografisi için bk: (JTS: 3041; XTS: 4329).

¹⁹ Memuriyet sınavına girip başarılı olan görevlilerden Liu Youqiu (劉幽求 655-715) Wu Zetian döneminde hanedanın şehirlerinden sorumlu olmuştur. İsyan sırasında Li Longji'nin tarafında olan Liu Youqiu, Ruizong'un tahta çıkmasıyla terfi ettirilerek çeşitli görevlere getirilmiştir. Biyografisi için bk: (JTS: 3039; XTS: 4327).

düşman kırma [görevlisi] Ma Sizong (麻嗣宗) ile [birlikte] öncelikli işi onları (Weileri) öldürmek olarak planladı... On Bin Atlılar [Birliği'nin] hepsi [Weilere] düşmandı. Guoying [Birliği'nden] Ge Fushun [ve] Chen Xuanli,²⁰ [Li] Longji'yi görüp onu bilgilendirdiklerinde, [Li] Longji alaylı [bir edayla] bütün Wei [soyundan gelenleri] öldürdü, herkesi istekle kendi gibi ölüme [gitmeye] çağırdı. On Bin Atlılar Guoying [Birliği'nden] Li Xianfu da onun planını tahmin ederek, [Li] Longji'ye [babası] Xiang Wang'a (Ruizong) olanları anlatmasını söyledi, [ancak Li] Longji reddetti... Bu sırada Yulin askerleri Xuanwu Kapısı'nda konuşlandılar. [Gün] geceye kavuşurken Ge Fushun, Li Xianfu hepsi [Li] Longji'nin olduğu yere geldiler, sırayla harekete geçtiler... [Ge] Fushun kılıcını çekip doğruca Yulin Sarayı'na girip, Wei Guan [ve] Wei Bo'nun başını vurdu. Gao Song [ise] teslim oldu... [Li] Longji, Liu] Youqiu ve diğerleri ile birlikte bahçenin güney kapısından çıktı, [Zhong] Shaojing emrindeki adamlardan iki yüz küsur kişi [ellerinde] taşıdıkları balta [ve] testerelerle saldırdılar... [Ge] Fushun önderliğindeki Sol On Bin Atlılar Birliği askerlerini Xuanwu Kapısı'na saldırmaları için, [Li] Xianfu önderliğindeki Sağ On Bin Atlılar Birliği askerlerini Baishou Kapısı'na saldırmaları için gönderdi. [Ge] Fushun ve beraberindekiler hep birlikte kapıdaki muhafızları öldürerek, başlarını vurup içeri girdiler. [Li] Longji emrindeki askerleri Xuanwu Kapısı'nın dışına [yönlendirdi]. Üç [kez çalan] davulla arbede sesi duyuldu, [Li] Longji] komutanlarına ve Yulin askerlerine içeri girmelerini emretti. Bütün savunma askerleri Taiji Sarayı'nın savunma birliklerini baskılamak için gönderildiler [ve davul] sesinin duyulmasıyla hepsi karşılık verdi. Wei Sultan endişeyle Uçan Atlılar Karargâhı'na kaçtı [ancak] oradakiler tarafından başı vurularak [Li] Longji'ye sunuldu. Anle Konçuy [ise] köşede aynaya bakarak makyaj yapmaktaydı. Askerler onun [da] başını vurdu. Wu Yanxiu'yu [ise] Su Zhang Kapısı'nın (肅章門) dışında öldürdüler... Böylece [Li] Longji saraya girdi..." (ZZT): 6644, 6645, 6646).

Babası Li Dan'dan habersiz başlattığı kalkışmada kademe kademe ilerleyip saraya giren Li Longji ve adamları Wei Sultan, Anle Konçuy ve eşi Wu Yanxiu'yu öldürmüşler, başarıyla sonuçlanan kalkışmanın ardından Ruizong yeniden hükümdar olmuştur. Li Longji ise veliaht ilan edilmiştir.

Sonuç

Tang döneminde, Hükümdarlık Ordusu Jin Jun'e bağlı olan Yulin Ordusu'nun komutanı ve askerlerinin çoğunluğunu yabancı uyruklu konargöçer askerler oluşturmuştur. Bu askerlerin saray darbelerinde aktif rol aldıkları ve hatta darbenin başarılı olup olmamasında etkili oldukları görülmektedir.

Darbelerin sonucu da Tang yönetiminde ciddi değişiklikler meydana getirmiştir. 705 yılındaki darbeye Wu Zetian tahttan indirilmiş, 710 yılındaki darbe yine bir taht değişikliği ile sonuçlanmıştır. 707 yılındaki darbe ise başarısız olmuş, Göktürklere kaçmak isteyen veliaht öldürülmüştür. Ancak bu darbenin başarısız olmasının sebebinin Bin Atlılar birliği askerlerinin saf değiştirmesi olmasının da unutulmaması gerekir. Bu durum, konargöçer askerlerin askerî gücünün etkisini göstermesi açısından önemlidir.

Tang döneminin ilk yıllarında Hükümdar Taizong tarafından başlatılan yabancı komutan görevlendirme politikası, sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Özellikle konargöçerlerin askerî becerilerinden faydalanmak için uygulanan politikanın bu anlamda işlevsel olmasının yanı sıra askerlerin darbeler sırasında oynadıkları rol sebebiyle olumsuz etkilerinin olduğu da anlaşılmaktadır.

²⁰ Guoying birliğindeki komutanlardan olan Chen Xuanli (陳玄禮?-?) ayaklanma sırasında Li Longji'ye yardım etmiştir. Aynı şekilde An Lushan kalkışması sırasında da Li Longji'yi koruma görevini üstlenmiştir. Kısa biyografisi için bk: (JTS: 3255; XTS: 4337).

Kaynakça

- Bai, Gang 白钢 (1993). *中国政治制度通史 -隋唐五代* (Çin Siyasi Sisteminin Kapsamlı Tarihi-Sui Tang Hanedanları ve Beş Devlet Dönemi) (Cilt 5). Renmen Chubanshe.
- Eberhard, W. (1996). *Çin Tarihi*. (N. Uluğtuğ, Çev.) Ankara: TTK.
- Kapusuzoğlu, G. (2021). Tang Ordusunun Konargöçer Birliği: On Bin Atlılar. *Apam Çin Çalışmaları-1 içinde* (Ed. A. Merthan Dünder, Gürhan Kırilen). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Linghu, Defen 令狐德棻 (1988). *周書 Zhou Shu*, (Zhou Kayıtları), Pekin: Zhonghua Shuju.
- Liu, Xun 劉詢 (1988). *舊唐書 Jiu Tang Shu* (Eski Tang Kayıtları). Pekin: Zhonghua Shuju.
- Ma, Chi 马驰 (2006). *唐代蕃将* (Tang Döneminde Yabancı Komutanlar). Shaanxi: Shaanxi Chuban Jituan.
- Ouyang, Xiu 歐陽修 (1988). *新唐書 Xin Tang Shu* (Yeni Tang Kayıtları). Pekin: Zhonghua Shuju.
- Pletcher, K. (2010). *The History of China*. New York: Britannica EP.
- Sima, Guang 司馬光 (1988). *資治通鑑 Zizhi Tongjian*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- Shi, Yuqi 石雨祺 (2014). *中国古代军队* (Eski Çin Ordusu). Pekin: Zhongguo Shanwu Chubanshe.
- Skaff, J. K. (2009). Tang Military Culture and Its Inner Asian Influences. *Military Culture in Imperial China içinde* (Ed. Nicola Di Cosmo). Harvard University Press.
- Wang, Zhenping (2013). *Tang China in Multi-polar Asia-A History of Diplomacy and War*. University of Hawaii.
- Yang, Limin 杨利敏 (2014). 论唐太宗的民族政策 (Tang Taizong'un Halk Politikası Tartışması). *Li Lun Tian Di* s. 267-269.
- Yıldırım, K. (2017). Tunguz Halkı Üzerine Araştırmalar I: Mohe'lar. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 117(231), 9-24.
- Zeng, Pengrui 曾鹏瑞 (2010). *唐代北衙神策禁军考论* (Tang Dönemi Kuzey Garnizonu Shence Hükümdarlık Ordusu Araştırması). Yüksek Lisans Tezi. Sichuan: Sicuan Eğitim Üniversitesi.

Kısaltmalar

JTS: Eski Tang Kayıtları

XTS: Yeni Tang Kayıtları

ZS: Zhou Kayıtları

ZZTJ: Zizhi Tongjian